

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

Muovisia kantokasseja koskevan vapaa- ehtoisen green deal -sopimuksen loppuarviointi (MAGDA II)

Muovisia kantokasseja koskevan vapaaehtoisen green deal -sopimuksen loppuarviointi (MAGDA II)

Päivi Fjäder

Suomen ympäristökeskus

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Ympäristöministeriö

CC BY-NC-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-361-276-1

ISSN pdf: 2490-1024

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2026

Muovisia kantokasseja koskevan vapaaehtoisen green deal -sopimuksen loppuarviointi (MAGDA II)

Ympäristöministeriön julkaisuja 2026:29		Teema	Ympäristönsuojelu
Julkaisija	Ympäristöministeriö		
Tekijä/t	Päivi Fjäder		
Yhteisötekijä	Suomen ympäristökeskus		
Kieli	suomi	Sivumäärä	43

Tiivistelmä

Muovikassi on ollut eräänlainen menestystuote, sen edullisuuden, keveyden, kestävyys sekä hygieenisten ominaisuuksiensa vuoksi. Muovisia kantokasseja käytetään usein vain kerran, jolloin niiden kulutus on suurta. Ne myös edustavat osaltaan kertakäyttökulttuuria (Mattiila ym. 2009). Muoviset kantokassit on Suomessa valmistettu pääosin kierrätysmuovista ja ne hyödynnetään loppu viimein roskapusseina, mitä kautta ne päätyvät jätehuoltoon. Varsin tehokkaasta jätehuoltojärjestelmästä huolimatta, muovikasseja havaitaan edelleen ympäristöstä. Esimerkiksi vuosina 2012–2018 rantarostaseurannassa muoviset kantokassit kuuluivat 10 tyypillisimmän roskatyypin joukkoon. Kaupunkiympäristössä muovisia kantokasseja esiintyy myös edelleen runsaasti, jossa ne sijoittuvat kuudenneksi yleisimmäksi roskatyypiksi. EU:n uusi pakkaus- ja pakkausjäteasetus tuli voimaan 11.2.2025 ja se asettaa jäsenvaltioille aiempaa selkeämmän määrällisen tavoitteen kertakäyttöisten muovisten kantokassien kulutukselle: vuodesta 2026 alkaen kulutus saa olla enintään 40 kassia henkilöä kohden vuodessa. Kyseinen tavoite on sitova ja käytännössä se on < 1 muovikassi/henkilö/viikko. Ympäristöministeriö ja Kaupan liitto solmivat jo vuonna 2016 vapaaehtoisen muovisia kantokasseja koskevan green deal -sopimuksen, jonka tavoitteena oli varmistaa, muovisten kantokassien käytön vähentyminen EU:n asettamalle tasolle.

Asiasanat muovikassit, kestävä kulutus, vähentäminen, roskaantuminen, ympäristönsuojelu

ISBN PDF 978-952-361-276-1 **ISSN PDF** 2490-1024

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-276-1>

Slutlig utvärdering av det frivilliga green deal-avtalet om plastbärkassar (MAGDA II)

Miljöministeriets publikationer 2026:29		Tema	Miljövård
Utgivare	Miljöministeriet		
Författare	Päivi Fjäder		
Utarbetad av	Finlands miljöcentral		
Språk	finska	Sidantal	43
Referat Plastkasse har varit en sorts framgångsprodukt eftersom den har varit förmånlig, lätt, hållbar och hygienisk. Plastbärkassar används ofta enbart en gång, vilket innebär att konsumtionen av kassarna har varit stor. Dessutom representerar de slit-och-släng-kulturen (Mattila et al. 2009). I Finland tillverkas plastbärkassar mestadels av återvunnen plast och används till slut som soppor. Genom sopen hamnar de till sist i avfallshanteringen. Trots ett relativt effektivt system för avfallshandling finns det fortfarande plastkassar i miljön. Plastbärkassar var till exempel i strandskräpmonitöringen 2012–2018 bland de tio vanligaste skräptyperna. I stadsmiljön är mängden plastbärkassar fortfarande också stor – plastbärkassar är den sjätte vanligaste skräptypen. EU:s nya förordning om förpackningar och förpackningsavfall trädde i kraft den 11 februari 2025. Förordningen ålägger medlemsstaterna ett allt tydligare kvantitativt mål på konsumtionen av engångsbärkassar i plast: Från och med 2026 får konsumtionen inte överstiga 40 kassar per person och år. Målet är bindande och innebär i praktiken mindre än en plastkasse per person och vecka. Så tidigt som 2016 ingick miljöministeriet och Finsk handel ett frivilligt green deal-avtal om plastbärkassar i syfte att säkerställa att användningen av plastbärkassar sjunker till den nivå som EU har fastställt.			
Nyckelord	plastkassar, hållbar konsumtion, minskning, nedskräpning, miljövård		
ISBN PDF	978-952-361-276-1	ISSN PDF	2490-1024
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-276-1		

Final Evaluation of the Voluntary Green Deal Agreement on Plastic Carrier Bags (MAGDA II)

Publications of the Ministry of the Environment 2026:29		Subject	Environmental protection
Publisher	Ministry of the Environment		
Author(s)	Päivi Fjäder		
Group author	Finnish Environment Institute		
Language	Finnish	Pages	43
Abstract			
Plastic carrier bags have been a kind of success product: they are cheap, light weight and durable, and they have good hygienic properties. Plastic carrier bags are often used only once, which is why the numbers used are high. They also represent the single-use culture (Mattila et al. 2009). In Finland plastic carrier bags are mostly made from recycled plastics and they are often used as trash bags, which means that they end up in waste management. Despite the functioning waste management system, plastic carrier bag are still found from the environment. In the monitoring of beach litter in 2012–2018, for example, plastic carrier bags were among the 10 most typical litter item types. Plastic carrier bags are also still prevalent in urban environments, where they rank as the sixth most common type of litter. The new EU Regulation on packaging and packaging waste that entered into force on 11 February 2025 sets a clearer quantitative target for Member States regarding the consumption of single-use plastic carrier bags: from 2026 onwards, their annual consumption may not exceed 40 bags per capita. The target is binding, and in practice it means less than one plastic carrier bag per person per week. Already in 2016, the Ministry of the Environment and the Finnish Commerce Federation concluded a voluntary Green Deal agreement concerning plastic carrier bags that aimed to ensure that their use will decrease to the level required by the EU.			
Keywords	plastic carrier bags, sustainable consumption, reduction, littering, environmental protection		
ISBN PDF	978-952-361-276-1	ISSN PDF	2490-1024
URN address	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-276-1		

Sisältö

Esipuhe	8
1 Johdanto	9
2 Lainsäädäntö	10
3 Vapaaehtoinen sopimus eli green deal	12
4 Kassivaihtoehdot	14
5 Muovisten kantokassien määrät	15
5.1 Suomen Pakkauskierätyks RINKI Oy:n data.....	15
5.2 Indeksi.....	18
6 Green dealissa toteutetut vähentämistoimet	23
6.1 Neuvonta ja valistus	23
6.1.1 Viestintäkampanjat.....	24
6.2 Maksullisuus ja hinta	25
6.2.1 Maksullisuus.....	25
6.2.2 Panttijärjestelmä.....	25
6.3 Muovisten kantokassien ilmaisjakelusta luopuminen itsepalveluna.....	26
6.4 Muut toimet.....	26
6.4.1 Kuluttajatutkimus.....	26
7 Green dealin kattavuus	28
8 Muissa EU-maissa tehokkaimmiksi havaitut toimenpiteet muovisten kantokassien vähentämiseksi	29
8.1 Kiellot	29
8.2 Maksullisuus ja verotus.....	30
9 Mahdolliset uudet ohjauskeinot	31
9.1 Maksullisuus	31
9.2 Verotus	31
9.3 Muovisista kantokasseista luopuminen	32

10	Johtopäätökset	34
11	Green deal -sopimuksen jatkamisen edellytykset.....	37
	Viitteet.....	40
	Liitetaulukot	41

ESIPUHE

Suomen ympäristökeskus teki ympäristöministeriön toimeksiannosta väliarvioinnin muovisia kantokasseja koskevasta vapaaehtoisesta green deal -sopimuksesta, joka julkaistiin muistiona vuonna 2023. Vuonna 2026 tehtiin puolestaan loppuarviointi kyseisen sopimuksen tavoitteiden toteutumisesta. Molemmissa arvioinneissa tarkasteltiin, onko kyseinen vapaaehtoisuuteen perustuva ohjauskeino riittävän tehokas lainsäädännöllisesti sitovien tavoitteiden saavuttamiseksi. Hankkeessa tarkasteltiin muovisten kantokassien käyttömäärien muutosta voimassa olevan sopimuksen toimenpiteillä ja pyrittiin arvioimaan nykyisten toimenpiteiden kattavuutta. Arviointien välissä tilastointitavoissa tapahtui merkittäviä muutoksia, mikä hankaloitti erityisesti loppuarvioinnin tekoa.

1 Johdanto

Muovikassi on ollut eräänlainen menestystuote sen edullisuuden, keveyden, kestävyys ja hygieenisyyden vuoksi. Osin nämä samat ominaisuudet tekevät sen ongelmalliseksi, mikäli se päättyy ympäristöön. Muovisia kantokasseja käytetään usein vain kerran, minkä vuoksi niiden kulutusmäärät ovat suuria ja näin ollen ne edustavat osaltaan kertakäyttökulttuuria (Mattila ym. 2009). Muoviset kantokassit on Suomessa valmistettu pääosin kierrätysmuovista ja ne hyödynnetään usein lopulta roskapusseina, mitä kautta ne päätyvät jätehuoltoon. Varsin tehokkaasta jätehuoltojärjestelmästä huolimatta muovisia kantokasseja havaitaan edelleen ympäristössä. Esimerkiksi vuosina 2012–2018 rantaroskaseurannassa muoviset kantokassit kuuluivat 10 tyypillisimmän roskatyypin joukkoon. Sijointi oli jonkin verran pudonnut, sillä vuoden 2022 seurannassa niitä löytyi edelleen kahdenkymmenen yleisimmän roskatyypin joukosta (Suikkanen, suullinen tiedonanto 2023). On myös huomattava, että rantaroskaseurannassa osa muovisista kanto-kasseista voi päättyä luokkaan ”muovi: muu”, joka kuuluu yleisimpiin tai toiseksi yleisimpiin rantaroskatyyppeihin ja sisältää tunnistamattomiksi hajonneita muovituotteita. Muovisia kantokasseja esiintyy myös edelleen runsaasti kaupunki-ympäristössä, missä ne ovat PlastLIFE -hankkeessa tehdyn selvityksen perusteella kuudenneksi yleisin roskatyyppejä. Koska muovisia kantokasseja on päätynyt ja päättyä edelleen ympäristöön merkittäviä määriä, on niiden käyttöön alettu kiinnittää huomiota niin globaalisti kuin EU-tasolla (Abate & Elofsson 2024).

EU:n uusi pakkaus- ja pakkausjäteasetus tuli voimaan 11.2.2025 ja se asettaa jäsen-valtioille aiempaa selkeämmän määrällisen tavoitteen kertakäyttöisten muovisten kantokassien kulutukselle: vuodesta 2026 alkaen kulutus saa olla enintään 40 kassia henkilöä kohden vuodessa. Kyseinen tavoite on sitova ja varsin tiukka, sillä käytännössä se on < 1 muovikassi/henkilö/viikko. Ympäristöministeriö ja Kaupan liitto solmivat jo vuonna 2016 vapaaehtoisen muovisia kantokasseja koskevan green deal -sopimuksen, jonka tavoitteena oli varmistaa, muovisten kantokassien käytön vähentyminen EU:n asettamalle tasolle.

2 Lainsäädäntö

Vuonna 2015 Euroopan parlamentti hyväksyi pakkauksista ja pakkausjätteestä annetun direktiivin 94/62/EY¹ muuttamisen kevyiden muovisten kantokassien kulutuksen vähentämisen osalta (ns. ”muovikassidirektiivi” (EU) 2015/7202²). Tämä edellytti jäsenvaltioilta toimenpiteitä kevyiden muovisten kantokassien, kulutuksen vähentämiseksi. Kevyitä muovisia kantokasseja käytetään harvemmin uudelleen, verrattuna esim. paksumpiin muovisiin kantokasseihin, minkä vuoksi niistä tulee helpommin jätettä, jolloin ne voivat myös päätyä ympäristöön. Tämän vuoksi direktiivillä 2015/7202 pyrittiin vähentämään kevyiden muovisten kantokassien kulutusta, muuttamaan kuluttajien käyttäytymistä ja estämään jätteen muodostumista sekä ympäristön roskaantumista. (EU 2022) On huomioitava, että vaatimukset sisältyvät nykyisin uuteen (EU) 2025/40³ pakkauksista ja pakkausjätteestä annettuun direktiiviin, joka kumosi taustalla olleen direktiivin 94/62/EY, mihin myös 2015/720 perustui.

Direktiivissä (94/62/EY) muovikassien määritelmä oli seuraava: ”muovisilla kanto-kasseilla” tarkoitetaan muovista valmistettuja kantokasseja, joko kahvalla tai ilman, jotka toimitetaan kuluttajille tavaroiden tai tuotteiden myyntipisteessä. Näin ollen esim. rullassa myytävät roskapussit eivät kuulu tämän määritelmän alle. Direktiivissä myös määriteltiin vähentämistavoitteet, eli kevyiden muovisten kantokassien kulutusmäärät saivat olla korkeintaan 90 kpl/hlö/vuosi 2019 mennessä ja 40 kpl/hlö/vuosi 2025 mennessä. Erittäin ohuet muoviset kantokassit, eli ns. hedelmä- ja vihannespussit (eli HEVI-pussit < 15 µm), jäivät varsinaisten vähentämistavoitteiden ulkopuolelle. Nykyisin erittäin ohuiden muovisten kantokassien saattamista markkinoille rajoitetaan lukuun ottamatta ehdottoman tarpeellisia käyttötarkoituksia ((EU) 2025/40).

-
- 1 [EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI 94/62/EY](#), annettu 20 päivänä joulukuuta 1994, pakkauksista ja pakkausjätteistä
 - 2 [EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI \(EU\) 2015/720](#), annettu 29 päivänä huhtikuuta 2015, direktiivin 94/62/EY muuttamisesta kevyiden muovisten kantokassien kulutuksen vähentämisen osalta
 - 3 [EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUS \(EU\) 2025/40](#), annettu 19 päivänä joulukuuta 2024, pakkauksista ja pakkausjätteestä, asetuksen (EU) 2019/1020 ja direktiivin (EU) 2019/904 muuttamisesta sekä direktiivin 94/62/EY kumoamisesta

Jäsenmaat saivat itsenäisesti päättää toteutettavista toimenpiteistä, joiden osalta annettiin kaksi vaihtoehtoista toimintatapaa. Ensimmäisessä vaihtoehdossa jäsenmaiden tuli asettaa tavoitteet kulutuksen vähentämiselle, mutta keinot niiden saavuttamiseksi jäivät jäsenmaiden itsensä harkittavaksi. Toisessa vaihtoehdossa yhtä selkeitä tavoitteita ei asetettaisi, mutta jäsenmaiden tulisi asettaa kuitenkin tiettyjä taloudellisia toimia, esim. muovisten kantokassien tulisi jatkossa olla maksullisia ja niiden ilmaisjakelusta olisi luovuttava. Suomessa päädyttiin vapaaehtoiseen green deal -sopimukseen.

3 Vapaaehtoinen sopimus eli green deal

Muovikasseja koskeva ympäristöministeriön ja Kaupan liiton välinen sopimus oli ensimmäinen green deal Suomessa. Se solmittiin vuonna 2016 ja se oli voimassa vuoden 2025 loppuun. Tällä pyrittiin sitovan lainsäädännön sijaan toimeenpanemaan EU-direktiivin velvoitteet vapaaehtoisuuteen perustuvan sopimuksen kautta. EU:n pakkausjätedirektiivissä (EU) 2025/40 asetettu (ent. 94/62/EY), muovisten kantokassien kulutusta koskeva vähentämistavoite on 40 kassia/henkilö/vuosi ja se koskee 15–50 mikronin (μm) paksuisia muovikasseja. Ympäristöministeriön ja Kaupan liiton solmima vapaaehtoinen sopimus on tätä kunnianhimoisempi, sillä siinä on mukana kaikki yli 15 μm paksuiset kassit, myös yli 50 μm paksuiset kassit (taulukko 1). Vaikka alle 15 μm :n ohuet HEVI-pussit olivat vähentämistavoitteiden ulkopuolella, niitä koskee kuitenkin raportointivelvoite EU:n suuntaan.

Taulukko 1. Muovisten kantokassien määritelmät ja niitä koskevat vähentämistavoitteet.
Lähde: Suomen Pakkauskieerrätys RINKI Oy 2024

Muoviset kantokassit	Materiaalin paksuus	Käyttötarkoitus	Vähentämistavoitteet
Erittäin kevyet muoviset kantokassit	< 15 μm	Hygieniasyistä käytetyt pussit	(EU) 2025/40: Käyttöä rajoitettu
Kevyet muoviset kantokassit	15–50 μm	Ostokassit ja pikkupussit	Muovikassi green deal: kaikki > 15 μm kassit ml. > 50 μm kassit maks. 40 kpl/hlö/vuosi
Paksut muoviset kantokassit	$\geq$ 50 μm	Ostokassit	Muovikassi green deal: kaikki >15 μm kassit maks. 40 kpl/hlö/vuosi

Muovisia kantokasseja koskevaan green deal -sopimuksen tuli sisältää toimia ainakin seuraavista kokonaisuuksista: 1) neuvonta- ja valistus kevyiden muovisten kantokassien kulutuksen vähentämiseksi ja roskaantumisen ehkäisemiseksi,

- 2) kevyiden muovisten kantokassien maksullisuuden varmistaminen sekä
- 3) luopuminen ohuiden muovisten kantokassien ilmaisesta jakelusta itsepalveluna myyntipisteessä (Green deal 2016).

Green deal -sopimukseen ovat sitoutuneet suurimmat päivittäistavara-kaupat sekä erikoiskaupat kattositoumuksineen. Sopimusjärjestelmässä mukana olevat yritykset raportoivat sitoumuksensa tuloksista vuosittain Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumusjärjestelmään sekä muovisten kantokassien käyttömäärät Suomen Pakkauskieppäys RINKI Oy:lle ja Lupa- ja valvontavirastolle (ent. Pirkanmaan ELY keskus).

4 Kassivaihtoehdot

Muoviset kantokassit ovat edelleen merkittävin päivittäistavarakauppojen pakkausvaihtoehto. Muovisten kantokassien osuus kaikista myydyistä kassivaihtoehtoista on noin 95 %. Muiden kassivaihtoehtojen kulutusmäärissä on havaittavissa pienen kasvua vuoteen 2023 verrattuna (taulukko 2). Paperikassien osuus oli vuonna 2023 noin 2,0 %, kun se vuonna 2025 oli 3 %. Kestokassien osuus oli vuonna 2023 noin 1,7 % ja vuonna 2025 puolestaan 2,0 % (taulukko 2).

Taulukko 2. Eri kassivaihtoehtojen osuudet myydyistä kasseista päivittäistavarakaupoissa.

Vuosi	Muovikassien osuus	Paperikassien osuus	Kestokassien osuus
2023	96 %	2,0 %	1,7 %
2024	96 %	2,3 %	1,8 %
2025	95 %	3,0 %	2,0 %

Erikoiskaupan puolella useilla toimijoilla on ollut tarkoituksena päästä kokonaan eroon muovisista kantokasseista ja korvata ne muilla vaihtoehtoilla. Erikoiskaupan puolella erilaisten kassien myyntiin vaikuttaa saatavilla oleva tuotevalikoima.

Joidenkin erikoiskauppojen kassivaihtoehdot ovat viime aikoina myös herättäneet kuluttajissa hämmennystä. Tietyissä liikkeissä kuluttajille tarjotaan maksullisia tekstiilimäisiä kasseja, jotka on valmistettu esim. polypropeenista (PP) tai polyeteenitereftalaatista (PET). Näitä ei lasketa pakkauksiksi vaan tuotteiksi, koska niiden ei ole tarkoitus olla kertakäyttöisiä. Tämän vuoksi niitä ei huomioida kulutusmäärien raportoinneissa. Joidenkin näiden kestokassien kestävyys on kuitenkin herättänyt kysymyksiä, minkä vuoksi niiden osalta olisi hyvä pohtia myös mahdollisia laatuksiteereitä. Lisäksi on huomioitava, että muovisten kantokassien käytön vähentämisellä pyritään kertakäyttökulutuksen vähenemiseen, ei nykyisin käytössä olevan muovikassin korvaamiseen toisella, eri materiaalia olevalla, kertakäyttöisellä kassivaihtoehdolla.

5 Muovisten kantokassien määrät

5.1 Suomen Pakkauskierrätys RINKI Oy:n data

Loppuarvioinnissa muovisten kantokassien kulutusta on ollut haastavaa arvioida, koska kulutusmäärien raportoinnissa on tapahtunut viime aikoina muutoksia. Olennainen muutos aikaisempaan tilastointitapaan sekä vuonna 2023 tehtyyn muovisia kantokasseja koskevan green dealin väliarviointiin verrattuna oli 1.1.2024 alkaen tapahtunut tuottajavastuun muutos, joka perustuu jätelainmuutokseen (646/2011⁴). Muutoksen taustalla on puolestaan EU:n tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä koskeva ns. SUP -direktiivi (2019/904/EU⁵), jossa edellytettiin entistä laajempaa tuottajavastuuta. Muutoksen seurauksena tuottajavastuu sekä raportointivelvollisuus siirtyivät muovisten kantokassien pakkaajilta ja jakelijoilta niiden valmistajille tai maahantuoille. Valmistajia ja maahantuoja on vähemmän kuin pakkaajia ja jakelijoita, mutta heidän raportointiansa muovisten kantokassimäärät ovat keskimäärin suurempia. Tämä johtuu siitä, että raportointi on nyt keskitetympää ja kattavampaa, eikä lukuisia pienempiä muovisten kantokassien jakelijoita ole enää tarvinnut saada raportoinnin piiriin. Näin ollen suurempi osuus kaikista muovisista kantokasseista on todennäköisesti tullut raportoiduksi. Lisäksi muovisten kantokassien valmistajilla on tarkemmat tiedot niiden määristä ja ominaisuuksista. Raportointiin lukeutuvat nykyisin myös ne valmistajien myymät kassit, jotka eivät välttämättä päädy kuluttajille saakka kyseisen vuoden aikana, vaan ovat edelleen myymälöiden varastoissa. Tilanteen odotetaan kuitenkin tasoittuvan vuosien kuluessa, kun nämäkin kassit myydään.

Yllä mainitut seikat selittävät raportoitujen muovisten kantokassien määrän kasvua vuosien 2024–2025 aikana (Rinki 2026). Tämän vuoksi loppuarvioinnissa käytössä olleita vuosien 2024–2025 muovisten kantokassien käyttömääriä ei voida suoraan verrata vuoden 2023 ja sitä aiempien vuosien lukumääriin, mikä hankaloittaa erityisesti käyttömäärissä tapahtuneen trendin luotettavaa arviointia. Raportoidut luvut on kuitenkin haluttu sisällyttää tähän arvioon, jotta niitä voidaan käyttää suuntaa

4 Jätelaki

5 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/904, annettu 5 päivänä kesäkuuta 2019, tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä

antavasti. On myös huomioitava, että loppuarviointia tehtäessä käytettävissä ei ollut vuoden 2025 tai 2026 kulutuslukuja, mutta ne on kuitenkin saatu indeksiluvun laskennan kautta päivittäistavarakauppojen osalta (ks. luku 5.2).

Vuonna 2017 kaikkien muovisten kassien käyttömäärä oli Suomessa 952 miljoonaa kappaletta, josta varsinaisten muovisten kantokassien ($>15\text{ }\mu\text{m}$) osuus oli 389 miljoonaa kappaletta (41 %) (taulukko 3). Vuonna 2024 vastaavasti muovisen kantokassien ($>15\text{ }\mu\text{m}$) määrä oli 391 miljoonaa kappaletta (49 %) ja kaikkien muovisten kassien määrä 803 miljoonaa kappaletta. On huomioitava, että vuonna 2024 raportointitapa muuttui oleellisesti, eivätkä luvut ole enää vertailukelpoisia aiempien vuosien kanssa. Muovisten kantokassien käyttömäärä kuitenkin laski Suomessa aina vuoteen 2020 saakka, jonka jälkeen niiden määrässä on tapahtunut jonkin verran kasvua (taulukko 3, kuvio 1). Tämän oletettiin olevan osaltaan kytköksissä yleiseen jätteen muodostumisen kasvuun vuosien 2021–2022 aikana, mihin myös koronapandemialla saattoi olla vaikutusta. Vastaavaa kasvua oli havaittu myös muualla Euroopassa samaan aikaan (EU 2022).

Indeksin (ks. luku 5.2) pohjana olevien määrätietojen perusteella, vuonna 2024 päivittäistavarakaupan osuus kaikista myydyistä $> 15\text{ }\mu\text{m}$:n muovisista kanto-kasseista oli 77,5 % (303 M kpl). Vastaava osuus vuonna 2023 oli 89 % (306 M kpl). Vuosien 2023–2024 välillä havaittavan kasvun perusteella matkailu- ja ravintola-alan (MARA) osuus muovisten kantokassien jakelijoista oli arviolta noin 12,8 % (50 M kpl) vuonna 2024. On huomioitava, että tähän lukuun sisältyvät kaikki alle miljoonan euron liikevaihdolliset yritykset, jotka eivät aiemmin kuuluneet raportoinnin piiriin. Näiden osalta on kuitenkin mahdotonta arvioida, kuuluvatko ne MARAn vai kaupanalan yrityksiin. Oletuksena kuitenkin on, että MARA:n käyttämät muoviset kantokassit tulevat nyt aiempaa tarkemmin raportoiduiksi. Erikoiskauppojen osuudeksi jäisi tämän perusteella arviolta 9,7 % (38 M kpl). Kun MARAn ja alle miljoonan euron liikevaihdollisten yritysten sekä erikoiskauppojen yhteenlaskettu osuus (88 M kpl) vähennetään $> 15\text{ }\mu\text{m}$:n paksuisten muovisten kantokassien kokonaiskäyttömäärästä (391 M kpl) saadaan käyttömääräksi 303 miljoonaa kappaletta eli noin 54 kassia/hlö/vuosi (2024). Luku täsmää Päivittäistavarakauppary:n (PTY) keräämiin määrätietoihin, jotka esitellään seuraavassa luvussa 5.2. MARA:n ja alle miljoonan euron liikevaihdollisten yritysten vuosikulutus oli noin 9 kassia/hlö ja erikoiskauppojen osuus 7 kpl/hlö.

Taulukko 3. Muovisten kantokassien käyttömäärien kehitys vuosina 2017–2024. Vuoden 2024 luvut on esitetty punaisella, koska ne eivät ole enää suoraan vertailukelpoisia vuoden 2023 määrätietoihin.

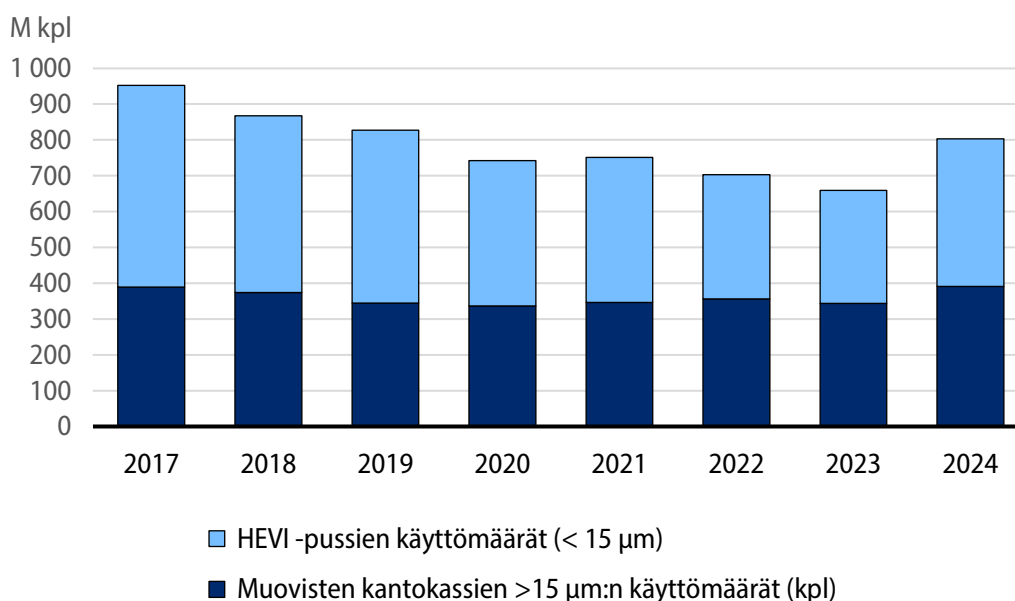
Käyttömäärä, osuus ja kulutus	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Kaikkien muovikassien käyttömäärät (kpl)	803 M	659 M	703 M	751 M	742 M	827 M	867 M	952 M
Muovikassien >15 µm:n käyttömäärät kpl	391 M	344 M	356 M	346 M	337 M	345 M	374 M	389 M
Muovikassien (> 15 µm) osuus kaikista muovisista kasseista (%)	49	52	51	46	45	42	43	41
HEVI -pussien käyttömäärät (< 15 µm) kpl	412 M	315 M	347 M	405 M	405 M	482 M	493 M	563 M
HEV-pussien (< 15 µm) osuus kaikista muovikasseista (%)	51	48	49	54	55	58	57	59
GD:n* mukaisten muovikassien kulutus kpl/hlö/v (>15 µm)	69	61	64	62	61	63	68	71
EU-direktiivin mukaisten muovikassien kulutus kpl/hlö/v (15–50 µm)	61	54	56	55	53	60	67	70

*GD = green deal

HEVI-pussien määrä on vähentynyt vuodesta 2017 vuoteen 2022 noin 38,4 % ja muovisten kantokassien (>15 µm) määrä vain noin 8,5 % (taulukko 3). Uuden raportointitavan jälkeen näyttäisi kuitenkin siltä, että erittäin ohuiden muovisten kantokassien osuus olisi jonkin verran lisääntynyt ja muovisten kantokassien osuus kaikista myydyistä kasseista puolestaan hieman vähentynyt (taulukko 3). Vaikka vuodet 2023 ja 2024 ole keskenään vertailukelpoisia, datan perusteella voisi

varovasti arvioida, että ohuempien kassien osuus on suhteessa hieman kasvanut, mikä voisi viitata juuri MARA:n aiempaa tarkemmin raportoitujen kassien näkymiseen nykyisessä datassa (kuvio 1).

Kuvio 1. Muovisten kantokassien käyttömäärien kehitys vuosina 2017–2024.

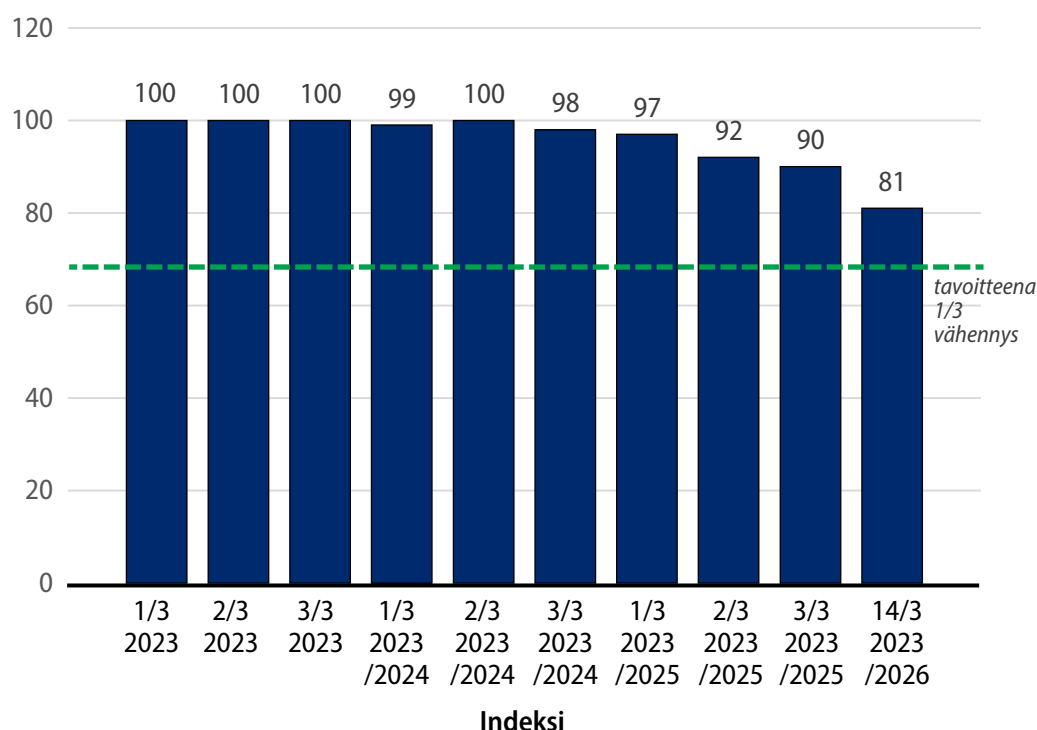
5.2 Indeksi

Raportointitavan muutoksesta johtuen, PTY kehitti indeksin, jonka avulla kassimäärien vertailtavuus eri vuosien välillä olisi mahdollista. Indeksi vastaa kysymykseen, *kuinka paljon tarkasteltava muuttuja on muuttunut tiettyyn perusajankohtaan verrattuna?* Indeksi ilmoittaa muutoksen prosentteina suhteessa perusajankohtaan, jota merkitään luvulla 100. Esimerkiksi jos indeksi on 90, arvo on vähentynyt 10 % perusvuodesta.⁶

⁶ Esimerkiksi muovikassien vuoden 2025 kolmannen kolmanneksen indeksiluku pyöristettynä kokonaislukuun: $(92\,962\,172 \text{ kpl} / 102\,887\,700) * 100 = 90$

Indeksissä verrataan siis vuosikolmanneksittain vuosien 2024 ja 2025 muovisten kantokassien myyntimääriä vuoden 2023 myyntimääriin. Lisäksi tarkastelussa huomioidaan vielä vuoden 2026 ensimmäisen kolmanneksen myyntimäärät, jotta nähtäisiin viimeisempien hinnan korotusten vaikutukset.

Kuvio 2. Muovisten kantokassien kulutus indeksiluvun perusteella vuosina 2023–2026. Kuviossa on esitetty myös taso, jolle kulutuksen vähentämisessä pyritään. Lähde: PTY

Kuten kuviosta 2 huomataan, indeksiluvun perusteella muovisten kantokassien myyntimäärissä on havaittavissa vähenemistä vuoden 2025 toisella ja viimeisellä kolmanneksella sekä vuoden 2026 ensimmäisellä kolmanneksella.

PTY:n keräämien lukumäärätietojen perusteella vuoden 2025 ensimmäisellä neljänneksellä päivittäistavarakaupoissa myytyjen kassien määrä oli noin 50 kpl/hlö/vuosi. Vastaavasti vuoden 2026 ensimmäisellä neljänneksellä kulutusmäärä oli 43 kpl/hlö/vuosi. Muovisten kantokassien myyntimäärät ovat tähän saakka kasvaneet jonkin verran loppuvuotta kohden, minkä vuoksi taulukossa 4 on esitetty myös koko vuoden myyntiä vastaavat kulutusmäärät henkilöä kohden. Kyseiset arviot kuvaavat vain green deal -sopimuksessa mukana olevia

päivittäistavarakauppoja, joten arvioista puuttuvat mm. MARAn ja alle miljoonan euron liikevaihdollisten yritysten (12,8 %) sekä erikoiskauppojen (9,7 %) osuudet. Luvut täsmäävät luvussa 5.1 esitettyjen kulutusmäärien kanssa.

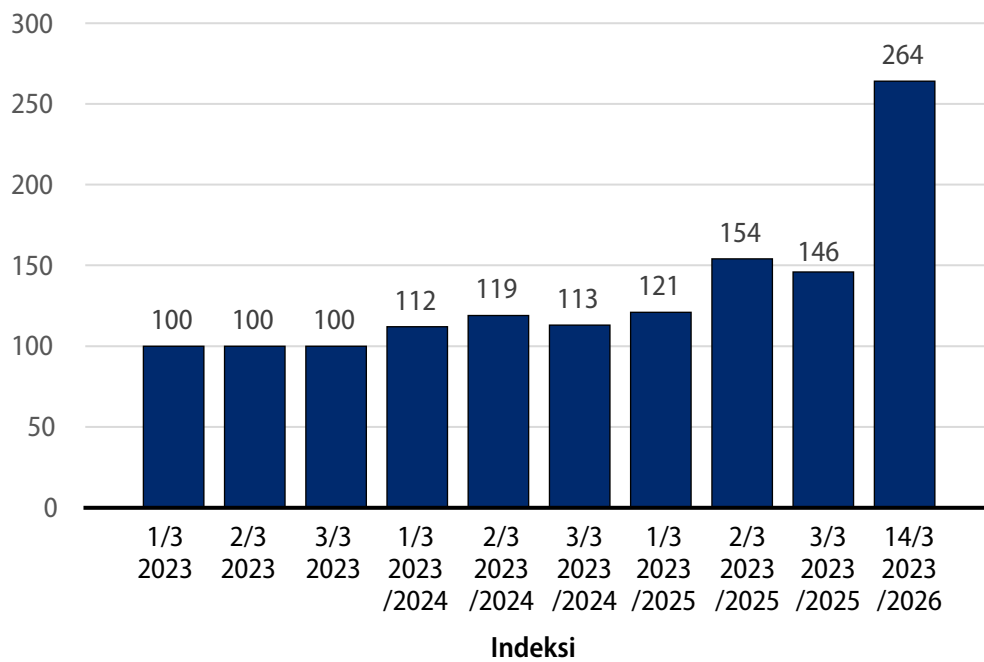
Taulukko 4. Muovisten kantokassien keskimääräinen kuukausittainen myyntimäärä ensimmäisen vuosikolmanneksen myynnin perusteella, väestön määrä Suomessa sekä henkilöä kohden laskettu vuosikulutus. Viimeisessä sarakkeessa kulutus on arvioitu perustuen koko vuoden myyntimäärään.

Vuosi	Keskimääräinen myyntimäärä/kk ensimmäisellä kolmanneksella	Väestömäärä*	Ensimmäisen kolmanneksen keskimääräisillä kuukausimyyntimäärillä arvioitu kulutus (kpl/hlö/vuosi)	Koko vuoden myyntimäärällä arvioitu kulutus (kpl/hlö/vuosi)
2023	24 606 274	5 603 851	53	55
2024	24 434 343	5 635 971	52	54
2025	23 761 472	5 652 881	50	50
2026	20 033 577	5 650 933	43	

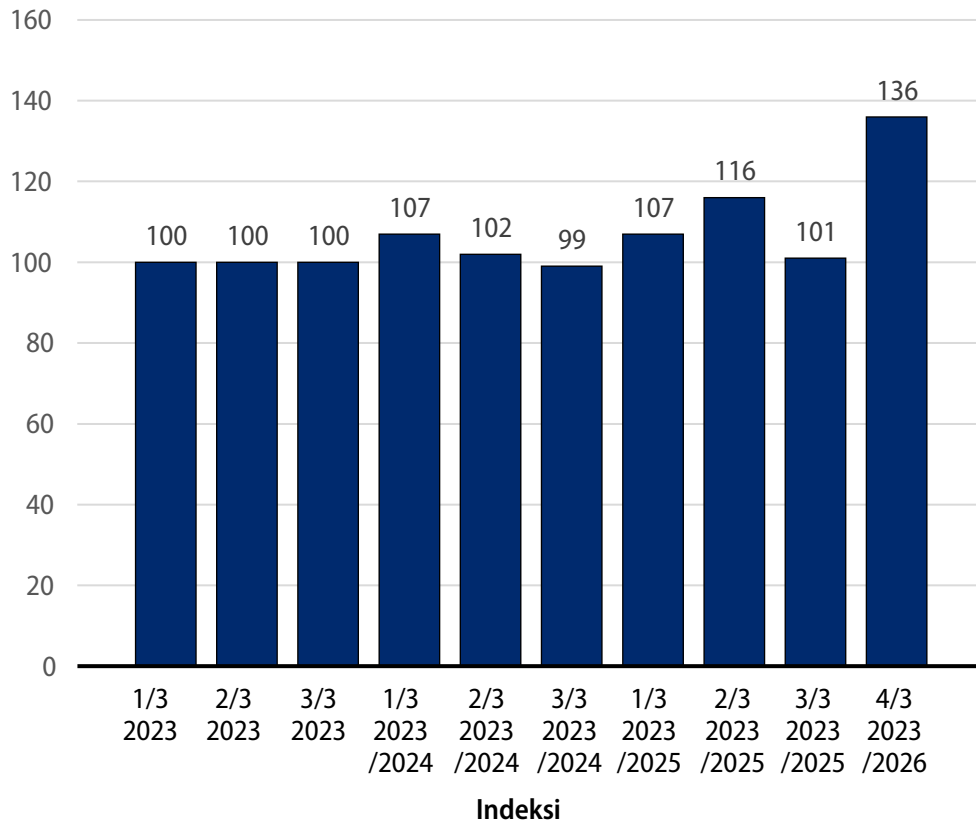
*stat.fi

Vastaava kulutusmäärien muutosta koskeva tarkastelu tehtiin myös vaihtoehtoisille kasseille. Paperikassien kulutuksessa on havaittavissa kasvua (kuvio 3). On huomioitava, että ainakaan vielä kulutus ei kuitenkaan ole siirtynyt täysimääräisesti paperikasseihin, sillä niiden osuus on yhä suhteessa pienempää kuin muovisten kantokassien kulutus. Kestokassien osalta kulutuksen muutos ei ole niin ilmeinen kuin paperikasseilla, mutta myös siinä on havaittavissa kasvua etenkin vuosien 2025–2026 aikana (kuvio 4).

Kuvio 3. Paperikassien myynnissä tapahtuneet muutokset indeksiluvun perusteella vuosina 2023–2025. Lähde: PTY

Kuvio 4. Kestokassien myynnissä tapahtuneet muutokset indeksiluvun perusteella vuosina 2023–2025. Lähde: PTY

6 Green dealissa toteutetut vähentämistoimet

Merkittävimmät muovisten kantokassien vähentämistoimet ovat koskeneet green dealissa määriteltyjä tavoitteita (neuvonta- ja valistus, maksullisuus sekä ohuiden muovisten kantokassien ilmaisjakelusta itsepalveluna luopuminen). Tämän lisäksi on kokeiltu joidenkin yksittäisten toimien toimivuutta. Seuraavassa käydään läpi, miten toimenpiteitä on konkreettisesti toteutettu.

6.1 Neuvonta ja valistus

Neuvontaa ja valitusta on tehty koko green deal -sopimuksen voimassaolon ajan. Viestintää on toteutettu osin kuluttajien suuntaan ja osin kaupanalan sisäisenä tiedon jakamisena. Viestintää on tehty esimerkiksi some-kanavilla, asiakaslehdissä, tiedotteina, teemapäivillä ja kampanjoissa. Viestintätoimet ovat myös vaihdelleet toimijasta riippuen. Toimijoilta saatujen mediatietojen ja erilaisten viestintätoimien suuren variaation vuoksi tähän on koottu vain merkittävimmät havainnot.

Suurimmat päivittäistavarakaupat ovat tehneet green deal -sopimuksen voimassaoloaikana erilaisia tiedotteita suunnilleen yhtä paljon (6–11 kpl). Osa viestinnästä on toteutettu osana jotain suurempaa vastuullisuusviestintää. Lisäksi isoimmat toimijat ovat julkaisseet muovisista kantokasseista ja niiden vähentämistavoitteista useita erilaisia artikkeleita, blogikirjoituksia ja some-postauksia sekä laajentaneet vaihtoehtoisten kassien (erityisesti paperikassien) valikoimaa. Päivittäistavarakaupat ovat arvioineet tavoittaneensa erilaisilla viestintätoimilla noin 0,7–3,6 miljoonaa kansalaista. Kahdella suurimmalla päivittäistavarakaupalla on käytössään laskuri, jonka perusteella kuluttaja voi seurata omaa kulutustaan muovisten kantokassien osalta. Jotkut toimijat ovat päätyneet antamaan tietyille asiakasryhmilleen alennusta kestokasseista. Erikoiskaupat ja muutama päivittäistavarakauppa ovat pyrkinet luopumaan kokonaan muovisista kantokasseista ja korvaamaan ne muilla vaihtoehdoilla.

6.1.1 Viestintäkampanjat

Pitkäjänteistä viestintää tukevat teholtaan voimakkaat, laajasti näkyvät, lyhytaikaisemmat kampanjat. Kuluttajia osallistavilla kampanjoilla voidaan saavuttaa tuloksia nopeasti sekä herätellä kuluttajia miettimään omaa käyttäytymistään ja kulutustottumuksiaan, vaikka ne toisaalta voivat saada osakseen myös paljon kritiikkiä. Ilman tällaisia voimakkaita herätteleviä kampanjoita kuluttajat saattavat helposti ”unohtaa” muovisten kantokassien kulutuksen vähentämisen merkityksen.

Green dealin aikana toteutettiin muutama suurempi, laajempaa mediahuomiota saanut, valtakunnallinen viestintäkampanja. Kampanjat toteutettiin yhteistyössä ympäristöministeriön, Kaupan liiton ja PTY:n kanssa. Vuonna 2018 kampanjan teemana oli ”Omat kassit mukana” ja vuonna 2024 puolestaan ”Oma kassi kauas kantaa”. Näiden lisäksi Lidl:n muovikassitonpäivä -kampanjalla onnistuttiin, yhden päivän aikana, vähentämään noin 226 000 muovisen kantokassin ja HEVI-pussin kulutusta.

Väliarvioinnissa ehdotettiin perustettavaksi muovikasseille ajantasainen laskuri, jolla pyritään arvioimaan muovisten kantokassien osalta ns. ylikulutuspäivä. Kun tavoite 40 kassia/hlö/vuosi täyttyy, pyritäisiin asiasta tiedottamaan laajasti ja viestimään kuluttajille. Ylikulutuspäivästä viestittiin kerran vuonna 2024 osana ”Oma kassi kauas kantaa” kampanjaa, jolloin ylikulutuspäivä sijoittui elokuun lopulle.

Ympäristövaikutusten korostaminen kuluttajille

Roskaantumisteeman osalta viestintää oli tehty vähemmän tai ei lainkaan. Aihepiiri oli katettu kaikilla toimijoilla lähinnä muovikasseihin ympäristön roskaantumisen välttämiseksi painetuilla ohjeistuksilla, joiden näkyvyys kuluttajalle on hieman kyseenalainen.

Kuluttajille kertyvä säästö

Muovisten kantokassien vähentämisen tarpeellisuutta kuluttajille on perusteltu viestintäkampanjoissa myös mm. taloudellisilla säästöillä. Kuten todettu, kuluttajilla muoviset kantokassit päätyvät lopulta roskapusseiksi. Materiaalitehokkuuden näkökulmasta tavoitteena on kuitenkin siirtyä ohuempien, rullissa myytävien, roska-pussien käyttöön, millä pystyttäisiin vähentämään käytetyn muovin määrää. Rullissa myytävät roskapussit eivät myöskään kuulu muovisten kantokassien vähentämistavoitteiden piiriin, sillä niitä ei määritellä pakkauksiksi. Rullissa myytävät roskapussit maksavat koosta (25–40 l) ja materiaalista riippuen keskimäärin 8–15 senttiä/kpl. Muoviset kantokassit taas maksavat nykyisin keskimäärin noin 50 senttiä/kpl. Mikäli keskiverto taloudessa syntyisi noin kaksi pussillista sekajätettä ja kaksi pussia

pakattua muovijätettä viikossa, tarkoittaisi se kulutuksena noin 208 pussia/vuosi. Jos kuluttaja siirtyisi käyttämään rullassa myytäviä roskapusseja muovisten kantokassien sijaan, säästöä kertyisi kymmeniä euroja vuodessa (rullapussien hinta noin 17–31 €/vuosi, erikseen myytävien kantokassien hinta noin 104 €/vuosi). Isoimmat toimijat ovat sijoittaneet viime aikoina kassojen läheisyyteen rullissa myytäviä roskapusseja.

6.2 Maksullisuus ja hinta

6.2.1 Maksullisuus

Merkittävin toimi, jolla muovisten kantokassien kulutus on saatu vähenemään, on maksullisuus ja muovikassien hinnoittelu. Kaikilla green dealissa mukana olevilla toimijoilla muoviset kantokassit ovat maksullisia. Päivittäistavarakaupoissa muovisten kantokassien hintoja korotettiin keväällä 2025 varsin maltillisesti (0,30 €/kpl → 0,35–0,39 €/kpl). Muoviset kantokassit olivat siten kalliimpia kuin esim. paperikassit, jotka maksoivat tuolloin vastaavasti 0,20–0,29 €/kpl. Kestokassit maksoivat 1,25–1,49 €/kpl. Suuret päivittäistavarakaupat ovat kertoneet, että kyseisellä hinnankorotuksella ja muilla toimenpiteillä kassien kulutusta saatiin laskettua noin 10 %.

Hintoja korotettiin uudelleen alkuvuodesta 2026, jolloin muovisten kantokassien hinnat nousivat nykyiselle tasolle 0,50–0,59 €/kpl. Tämä on samansuuruinen hinta, jolla Ruotsissa saatiin verotuksen kautta kassimäärien kulutus laskemaan voimakkaasti. Ruotsissa veron osuus kohdistui niin ikään kuluttajan maksamaan hintaan (ks. kappale 9.2). Päivittäistavarakaupat ovat arvioineet, että viimeisin hinnan korostus olisi laskenut myyntimääriä jopa 15 %. Kuten nykyisistä myyntimääristä käy ilmi, hinnan korotuksella on selkeä merkitys myynnin vähentymiseen (ks. kappale 5).

6.2.2 Panttijärjestelmä

Panttijärjestelmää kestokassien osalta on kokeiltu K-Market Hertassa Helsingissä sekä muutamassa S-ryhmän liikkeessä Pirkanmaalla ja pääkaupunkiseudulla. Järjestelmän tarkoituksena on ollut herätellä kuluttajia ja kannustaa oman kestokassin käyttöön. Panttijärjestelmillä on päästy useimmiten varsin hyviin keräysasteisiin, mutta järjestelmän organisointi on yleensä kallista (panttien kokoaminen ja hallinnointi, panttisten tuotteiden erillisen keräyksen organisointi jne.). Lisäksi panttien hallinnointi (rahastointi tms.) on sitä haastavampaa, mitä

pitkäikäisemmistä tuotteista on kyse. Esimerkiksi K-Market Hertassa käytössä ollut järjestelmä oli verrattain kallis ylläpitää ja vaatii hyvän yhteistyökumppanin, joka pystyi huoltamaan kassit. Kassien palautusaste oli alhainen (noin 2,5 %), sillä kuluttajat todennäköisesti halusivat pitää panttia vastaan saamansa kassin. Saatujen kokemusten perusteella valtakunnallisen kestokasseja koskevan panttijärjestelmän luominen olisi kallista ja haastavaa. Yksittäisten kauppojen osalta se voi toki olla oiva tapa lisätä kuluttajien tietoisuutta ja kannustaa oman kassin käyttöön.

6.3 Muovisten kantokassien ilmaisjakelusta luopuminen itsepalveluna

Hedelmä- ja vihannespussien (HEVI pussit < 15 µm) määrissä on suurta vähenemistä sen jälkeen, kun ne on poistettu kassoilta tai on lopetettu kyseleminen kuluttajalta niiden tarpeellisuudesta. Lidl:ssä jatkuvan kampanjan ”kuori suojaa parhaimmin” on myös uskottu vähentäneen HEVI-pussien kulutusta. Lisäksi on arveltu, että Lidl:ssä hedelmien ja vihannesten punnitseminen kassoilla saattaa osaltaan vaikuttaa HEVI-pussien pienempään käyttömäärään. HEVI-pussien käyttöä on vähennetty erikoiskaupan puolella myös muilla osastoilla, kuten esim. käyttötavaraosastoilla tai remontointiosastoilla. Kaikilla erikoiskaupoilla ei ole käytössä lainkaan HEVI-pusseja.

6.4 Muut toimet

6.4.1 Kuluttajatutkimus

Kuluttajien suhdetta muovikasseihin on tutkittu osana PlastLIFE -hanketta ja siinä järjestettyä kansalaispoolia. Poolin jäseniä pyydettiin vastaamaan kyselyyn, jossa kartoitettiin kuluttajien muovikassien käyttöä, kasseihin liittyviä asenteita ja tunteita sekä mahdollisia keinoja vähentää muovisten kantokassien käyttöä. Kyselyyn vastasi 91 henkilöä, vastausprosentin ollessa n. 65 %. Hankkeessa tehtyjä huomioita olivat mm., että muovisiin kantokasseihin liittyy paljon erilaisia tunteita nostalgiasta ja helpotuksesta epätoivoon, ällötykseen ja jopa raivoon. Muovisten kantokassien käytölle löytyi kolme yleistä syytä. Kuluttajat ovat kiireisiä ja kaupassakäynti on usein suunnittelematonta, jolloin omaa kassia ei välttämättä ole mukana tai ostosten määrä on arvioitu väärin. Kuluttajat ostavat kasseja myös siksi, että niitä on totuttu käyttämään roskapusseina niiden varsinaisen käytön jälkeen. Muovisten kantokassien kierrätys muovijätteenä oletetaan myös varsin tehokkaaksi. Lisäksi

muoviset kantokassit koetaan helppoiksi ja halvoiksi vaihtoehtoiksi. Kuluttajien suhde muovikassiin on kuitenkin muuttunut, kun tieto muovin ympäristöhaitoista on lisääntynyt. (Pitkänen ym. 2025)

Suurimmaksi haasteeksi muovisten kantokassien kulutuksen vähentämisessä onkin koettu juuri kuluttajien käyttäytymisen muutos. Kuten todettu, muovinen kanto-kassi on kuluttajalle tuttu, helppo ja turvalliseksi koettu vaihtoehto, jolla kuljettaa ostokset ehjänä kotiin. Myöskään muovisten kantokassien hinta ei ole aiemmin ollut este niiden ostamiselle. Kuluttajat mieltävät kassin ympäristön kannalta hyväksi vaihtoehtoksi siinä käytetyn kierrätysmuovin vuoksi. Suomessa nykyisin käytössä olevat muoviset kantokassit on valmistettu noin 80–90 % kierrätysmuovista. Muovisista kantokasseista luopumista on kritisoitu myös mm. sillä perusteella, ettei Suomi ole saavuttanut EU:n tavoitteita muovin kierrätysasteelle, ja muoviset kantokassit on nähty yhtenä keskeisenä kierrätysmuovin käyttökohteena. Muovin kierrätyksessä tavoitteena on kuitenkin kierrättää muovia alkuperäistä käyttöä vastaavaan käyttökohteeseen, eikä alkuperäistä tuotetta heikkoa laatuiseksi tai vähempiarvoisempiin tuotteisiin.

Kuten kansalaispoolin vastauksista kävi ilmi, suomalaisille on kehittynyt varsin pitkä ja tiivis suhde muovisiin kantokasseihin. Tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että meillä muovisten kantokassien vähentäminen ei välttämättä käy yhtä helposti kuin esim. naapurissamme Ruotsissa. On myös arveltu, että Suomessa potentiaalisin kuluttajaryhmä on jo siirtynyt käyttämään kestokasseja tai muita vaihtoehtoisia kasseja.

7 Green dealin kattavuus

Elinkeinoelämän toimialoista kaupan ala on suurin. Yksittäisiä yrityksiä on 40 000, minkä vuoksi kaikkia toimijoita on mahdotonta saada mukaan vapaaehtoiseen sopimukseen. Ympäristöministeriön ja Kaupan liiton välisessä green deal -sopimuksessa on tämän vuoksi pyritty tavoittamaan lähinnä suurimmat toimijat.

Sopimus on nykyisellään melko kattava, sillä kaikki suurimmat muovisten kantokassien jälleenmyyjät niin päivittäistavarakauppojen kuin erikoiskauppojen puolelta ovat siinä mukana. Päivittäistavarakauppojen osuus muovisten kantokassien kulu-duksesta on suurin (77,5 %). MARAn osuus, johon sisältyy myös alle miljoonan euron liikevaihdolliset yritykset, on arviolta 12,8 % ja erikoiskauppojen osuus puolestaan 9,7 %. On huomioitava, että vähentämistavoite on EU-tasolla sitova. Näin ollen olisi suotavaa, että kaikki toimijat, huolimatta siitä kuuluvatko varsinaisen sopimuksen piiriin vai eivät, sitoutuisivat yhteiseen vähentämistavoitteeseen mahdollisimman laajasti. Kuluttajien kannalta olisi myös viestinnällisesti selkeämpää, jos sopimuksessa olisi mukana tai siinä sovittuja toimenpiteitä noudattaisivat kaikki muovisia kantokasseja jälleenmyyvät tahot. Kuluttajan saattaa olla vaikeaa ymmärtää, miksi päivittäistavarakaupoissa muovisista kantokasseista täytyy maksaa, mutta esim. joissain erikoisliikkeissä ei.

8 Muissa EU-maissa tehokkaimmiksi havaitut toimenpiteet muovisten kantokassien vähentämiseksi

Väliarvioinnissa luotiin lyhyt katsaus muovisten kantokassien vähentämistoimiin myös muissa EU-maissa (Fjäder 2023). Muovisten kantokassien määrien seuranta ja raportointi ei ole täysin yhtenäistä eri EU -maissa. Etenkin < 15 µm:n kassien käyttö-määrissä oli epäselvyyksiä, koska ne eivät kuulu vähennettävien muovisten kanto-kassien piiriin, mutta niiden käyttömäärät on raportoitava. Yli 50 µm:n kassien raportointi on puolestaan vapaaehtoista, joten läheskään kaikki maat eivät ole raportoineet niiden käyttömääriä. Lisäksi osa kulutetuista muovikasseista jää tilas-toinnin ulkopuolelle, kun raportointi toteutetaan tuottajavastuun kautta. Tämä johtuu siitä, että esim. Suomessa liikevaihdoltaan alle miljoonan euron yritykset oli aiemmin vapautettu muovikassein käyttömäärien raportoinnista. (EU 2022) Tämän vuoksi muovisten kantokassien käyttömäärien vertailua eri EU-maiden välillä ei tehty, vaan luotiin katsaus toteutettuihin vähentämistoimiin.

8.1 Kiellot

Useat jäsenmaat ovat ilmoittaneet aikeistaan kieltää muovisten kantokassien (15–50 µm) käytön ja markkinoille saattamisen tai markkinoille saattaminen lähitulevaisuudessa ilman poikkeuksia (EU 2022). Kieltoa olivat suunnitelleet Kypros, Latvia ja Slovenia. Kieltoja olivat jo toteuttaneet mm. Ranska, Italia, Belgia, Itävalta, Unkari, Kroatia, Romania, Saksa, Espanja, Tanska ja Malta. Näiden maiden välillä oli kuitenkin eroja sallittujen poikkeuksien suhteen. Usein poikkeukset koskivat erittäin ohuita muovisia kantokasseja (< 15 µm) sekä paksumpia (>50 µm) muovisia kanto-kasseja, jotka eivät kuulu EU:n vähentämistavoitteiden piiriin. Tanskalla on ollut varsin poikkeava lähestymistapa, sillä se on kieltänyt < 30 µm paksuiset muoviset kantokassit sillä perusteella, että nämä ovat lyhytikäisiä eikä niitä juurikaan käytetä uudelleen. Tällä on pyritty luomaan kannusteita uudelleen käyttöä ajatellen. Useissa maissa myös muut käytössä olleet ohjauskeinot on lopulta päädytty korvamaan kielloilla, koska niitä ei koettu riittävän tehokkaiksi. (EU 2022)

8.2 Maksullisuus ja verotus

Muovisten kantokassien maksullisuus on otettu laajasti käyttöön EU:ssa. Hinnoissa on kuitenkin suurta vaihtelua eri maiden välillä (liite 1 taulukko 2). Hinnoitteluun vaikuttaa mm. kansantaloudellinen tilanne, palkkatasot ja se, miten hinta on määräytynyt. Useat jäsenmaat jättivät jälleenmyyjien päätettäväksi muovisten kantokassien lopullisen hinnan ja vain kuusi jäsenmaata (Kypros, Tanska, Kreikka, Irlanti, Puola, Portugal) sekä Norja ja Iso-Britannia olivat asettanut lainsäädännössään minimihinnan myytävälle muovikasseille. Lisäksi Tšekki ja Slovakia edellyttivät, että muovisten kantokassien myyntitulojen tuli kattaa vähintäänkin niiden hankinnasta aiheutuneet kulut. Ruotsissa, Tanskassa ja Suomessa muovisten kantokassien hinnat ovat EU-maiden kalleimpia.

Ruotsissa taloudelliset ohjauskeinot ovat pohjannet yksinomaan tuottajien ja maahantuojien verotukseen. Verotus kuitenkin poistettiin vuoden 2024 aikana (ks. luku 9.2). Useissa muissakin EU-maissa valmistajilta, maahantuojilta tai kuluttajilta on peritty vero tai maksu muiden toimien ohessa (liite 1, taulukot 1 ja 3) (EU 2022 ja UNEP 2018).

9 Mahdolliset uudet ohjauskeinot

Luonnonvarojen kestävä käytön ja jätteen vähentämisen näkökulmasta kerta-käyttökulttuurista tulisi siirtyä kohti uudelleenkäytettäviä ja kestäviä ratkaisuja. Muovisten kantokassien osalta toimivaksi todettuja ohjauskeinoja on olemassa kuitenkin varsin rajallisesti. Kaikissa sääntelyvaihtoehtoissa on myös negatiivisia seurauksia, kuten kulutuksen siirtyminen vaihtoehtoisten kassien suuntaan tai erilaisten hallinnollisten kulujen lisääntyminen. Seuraavassa esitellään tärkeimmiksi tunnistetut vaihtoehdot satunnaisessa järjestyksessä.

9.1 Maksullisuus

Sääntelyn kannalta helpointa olisi säätää muoviset kantokassit kaikilla toimijoilla maksullisiksi. Tämä olisi myös toimijoiden kannalta tasapuolista, sillä samat säännöt koskisivat kaikkia. Maksullisuus on todettu monissa yhteyksissä tehokkaimmaksi tavaksi vähentää muovisten kantokassien kulutusta. Tässä tapauksessa kasseista saatavat tuotot ohjautuvat kuitenkin suoraan jälleenmyyjille. Korkeampi hinta kompensoi myynnin vähenemistä vain jälleenmyyjien osalta, eikä se esimerkiksi huomioi muovisten kantokassien tuottajia.

Maksullisuus oli jo käytössä yhtenä toimenpiteenä vapaaehtoisessa green deal -sopimuksessa. Tässä vaihtoehdossa olisi jatkossa toivottavaa, että osa muovisten kantokassien tuottamasta katteesta korvamerkittäisiin ja ohjattaisiin muihin vähentämistoimiin kuten viestintään tai kuluttajille suunnattaviin kannustimiin.

9.2 Verotus

Verotus nähdään myös yhtenä potentiaalisena ohjauskeinona muovisten kantokassien käytön vähentämiseksi. Erilaisissa ympäristö-, haitta- ja valmisteveroissa verotuksen kohde kuitenkin usein katoaa kulutuksen/päästöjen vähentyessä tavoitteiden mukaisesti. Ruotsissa muovikassivero vähensi tehokkaasti kassien kulutusta, joka on nykyisellään noin 17 kpl/hlö/vuosi. Verotus koski kaikkia kuluttajille tarkoitettuja kantokahvallisia muovisia kasseja ja se otettiin käyttöön toukokuussa 2020. Ruotsissa vero (3 SEK mikä oli vuoden 2021 keskimääräisellä kurssilla 0,1 €/

kassi ja nykyisellä kurssilla 0,28 €/kassi) oli kohdennettu jälleenmyyjille, jotka olivat siirtäneet sen kuluttajien maksettavaksi. Kassien hinnat olivat Ruotsissa verojen jälkeen noin 0,57–0,67 €, eli kutakuinkin saman hintaisia kuin Suomessa nykyisin. HEVI -pussien osalta vero oli 0,3 SEK mikä vastaa nykyisin 0,03 €/pussi. Veron tuotto-arvio vuoden 2022 budjettiehdotuksessa oli arviolta 400 M SEK (mikä vastasi noin 37 M €). Muovisten kantokassien kulutus väheni Ruotsissa merkittävästi vuoden 2019 noin 74 kassista/hlö vuoden 2021 noin 14 kassiin/hlö. Tämän jälkeen kulutus pysyi 17 kassissa/hlö vuosina 2022–2023. Vero poistettiin vuonna 2024, eikä kulutus ole lähtenyt merkittävästi nousuun. Uusimpien tietojen mukaan verotuksen poistuttua muovisten kantokassien hinnat laskivat, minkä seurauksena kulutus on noussut noin 30–50 %, mutta silti Ruotsissa ollaan edelleen kaukana aiemmista kulutusmääristä.

Mikäli Suomessa otettaisiin käyttöön vastaava > 15 µm:n paksuisia muovisia kanto-kasseja (käyttömäärä 391 M kpl vuonna 2024) koskeva vero (0,28 €/kassi), saataisiin sillä vuosittain arviolta noin 109 M €:n verotulot. Vertailuna todettakoon, että juomapakkauksista saatava vero on suuruudeltaan noin 15 M € (tuotto v. 2026 budjetissa) ja jätevero puolestaan noin 3 M € (tuotto v. 2026 budjetissa) (Talous-arvioesitys 2026). Tuottojen oletetaan kuitenkin laskevan varsin nopeasti parissa vuodessa, kassien myynnin vähentyessä. Arviossa ei ole huomioitu mahdollisia veron käyttöönottoon liittyviä hallinnollisia kuluja, minkä lisäksi lyhytaikaisen veropolitiikan mielekkyydestä voidaan varmasti olla montaa mieltä. Joka tapauksessa, verotus vaikuttaa olevan varsin tehokas ohjauskeino.

Negatiivisena puolena, kuten Ruotsinkin tapauksessa, on mahdollisesti muiden vaihtoehtoisten kassien kulutuksen lisääntyminen. Onkin arvioitu, että tehokkain keino olisi säätää verotus koskemaan kaikkia kassivaihtoehtoja tasapuolisesti (Abate & Elofsson 2024). Tällä tavoin pystytään estämään muiden kassivaihtoehtojen kulutuksen hallitsematon lisääntyminen.

Verotus ei varsinaisesti edistä kiertotaloutta, sillä se ei huomioi muovisissa kanto-kasseissa käytetyn muovin alkuperää (biopohjainen, fossiilinen, kierrätetty). Tosin tätä ei huomioi myöskään nykyiset EU:n vähentämistavoitteet.

9.3 Muovisista kantokasseista luopuminen

Yksi vaihtoehto on luopua muovisista kantokasseista kokonaan, mihin on päädytty useissa EU-maissa, muiden ohjauskeinojen osoittauduttua tehottomiksi. Erilaisia kieltoja ovat tähän saakka toteuttaneet tai suunnitelleet yli puolet jäsen-valtioista (14 maata) (EU 2022). Kiellot on nähty Suomen kannalta kaikkein

ei-toivottavimpana vaihtoehtona, koska muoviset kantokassit edustavat meillä kiertotaloustuotteita, joita voidaan käyttää useampaan kertaan. Kuten aiemmin todettu, muovin kierrätyksessä tavoitteena tulisi kuitenkin olla kierrätysmuovin hyödyntäminen vähintään alkuperäistä käyttöä vastaavassa käyttökohteessa, eikä alkuperäistä tuotetta heikkolaatuisemmissa tai vähempiarvoisemmissa tuotteissa.

Kielto johtaisi todennäköisesti vaihtoehtoisten kertakäyttöisten kassien kulutuksen lisääntymiseen. Tämän vuoksi olisi hyvä selvittää kattavasti muiden kassivaihtoehtojen todelliset ympäristövaikutukset. Kieltoja on kritisoitu myös mm. Suomen vaihtelevilla sääolosuhteilla, minkä vuoksi esim. paperisia kertakäyttökasseja ei nähdä yhtä toimivina vaihtoehtoina (huonompi kosteudensietokyky). Tarkoituksena ei kuitenkaan ole siirtyä käyttämään vaihtoehtoisia kertakäyttöisiä kasseja muovisten kantokassienkorvaajina, vaan pyrkiä siirtymään oman kestokassin käyttöön.

10 Johtopäätökset

Vapaaehtoisuuteen perustuvalla green deal -sopimuksella ei nykyisellään ole saavutettu muovikasseja koskevaa vähentämistavoitetta (40 kassia/henkilö/vuosi). PTY:n kehittämän laskentaindeksin, joka mahdollistaa kassimäärien vertailtavuuden eri vuosien välillä, osoittamasta laskevasta kulutustrendistä huolimatta, on yhä epäselvää, saavutetaanko pysyvää tavoitetta ilman lisäohjausta. Vähennystarve on edelleen varsin merkittävä (31 %) nykyiseen kulutustasoon verrattuna.

Green deal -sopimuksen voimassaoloaikana (2017–2025) on tapahtunut erilaisia muutoksia, jotka osaltaan ovat vaikuttaneet muovisten kantokassien kulutusmääriin. Muovisten kantokassien kulutus laski vuodesta 2017 aina vuoteen 2020 saakka, jonka jälkeen kulutusmäärät lähtivät hienoiseen kasvuun. On arveltu, että pandemiavuosilla ja siitä johtuvilla poikkeustilanteilla on ollut vaikutusta tähän. Koronavuosien jälkeen kulutus ei kuitenkaan kääntynyt merkittävästi uudelleen laskuun ja vuonna 2024 tapahtuneiden raportointimuutosten jälkeen kulutusmäärät ovat kasvaneet entisestään. Viimeaikainen kasvu johtuu siitä, että muovisten kantokassien kulutusmäärät raportoidaan nykyisin aiempaa tarkemmin muovisten kantokassien valmistajien ja maahantuojaisten toimesta, 1.1.2024 voimaantulleen tuottajavastuun muutoksen seurauksena. Esimerkiksi kaikkien alle miljoonan euron liikevaihdollisten yritysten mukaan tulo raportoinnin piiriin sekä tarkempi raportointi MARA:n osalta ovat vaikuttaneet raportoitujen kulutusmäärien kasvuun.

On kuitenkin huomioitava, että vuoden 2026 ensimmäisen kolmanneksen aikana muovisten kantokassien kulutusmäärissä on havaittavissa vähenemistä, erityisesti päivittäistavarakaupan osalta. Tämä johtunee merkittävästä hinnankorotuksesta keväällä 2026. Suomessa muovisten kantokassien hinta on nykyisin sama kuin Ruotsissa veron käyttöönoton jälkeen. Vastaavalla hinnankorotuksella Ruotsissa muovisten kantokassien kulutus tippui merkittävästi (60 kassia/henkilö/vuosi) kahden vuoden aikana. Ruotsin hintatasoa vastaava hinnankorotus otettiin Suomessa käyttöön vasta varsinaisen vapaaehtoisen sopimuskauden päättyttyä, minkä vuoksi sen vaikutuksia on vielä mahdotonta ennustaa. Varmuudella ei voida sanoa, onko suuntaus yhtä voimakas ja pysyvä kuin Ruotsissa, vaikka näin toki oletetaan myös meillä tapahtuvan. Kuluttajien suhde muoviin ja muovisiin kantokasseihin voi kuitenkin olla hyvin erilainen jopa eri Pohjoismaiden välillä. Tällä hetkellä muovisten kantokassien kulutusmäärä Suomessa on edelleen noin

59 kassia/henkilö/vuosi (43 kpl/henkilö/vuosi päivittäistavarakaupanpuolella + MARA ja alle miljoonan euron liikevaihdolliset yritykset 9 kpl/henkilö/vuosi + erikoiskaupat 7 kpl/henkilö/vuosi).

Vapaaehtoista sopimusta solmittaessa lähdettiin siitä, että riittävä väheneminen saadaan aikaan sitouttamalla suurimmat toimijat vähentämistavoitteisiin. Raportointitavan muutos kuitenkin osoitti, että muillakin toimijoilla on merkittävä rooli vähentämistavoitteiden saavuttamisessa. Etenkin alle miljoonan euron liikevaihdollisten yritysten mukaantulo kasvatti vuoden 2024 jälkeen raportoituja kulutusmääriä. Näiden pienempien yritysten osalta on vaikeaa arvioida, mitkä kuuluvat kaupan alan- ja mitkä MARA:n piiriin. Näin ollen green dealin ulottaminen jatkossa niin MARAn kuin laajemmin myös pienempien toimijoiden suuntaan on välttämätöntä.

Green deal -sopimuksessa määritelty toimenpiteet eivät ole olleet riittävän tehokkaita tai niiden painotus on ollut puutteellinen. Neuvonta ja valistus ovat tärkeitä tukitoimia muiden vähentämistoimenpiteiden joukossa. Pääosin viestinnällä ja neuvonnalla ei kuitenkaan saada aikaan pysyvää muutosta, vaikka se voikin olla apuna vakiinnuttamassa sitä. Etenkin, kun toteutetuilla viestintätoimilla on kuitenkin tavoitettu varsin suuri joukko kuluttajia. Kuluttajien vallitsevassa ja yleensä varsin hitaasti muuttuvassa, käyttäytymisessä tulisi saada aikaan nopea ja äkillinen muutos. Lisäksi pysyvän muutoksen aikaansaaminen edellyttää, että aiemmin vallinneeseen tilanteeseen ei haluta enää palata. Tällaista äkillistä muutosta voidaan parhaimmin vauhdittaa joko verotuksella, tuntuvalle hinnan- korotuksella tai kiellolla. Kuluttajien hidas sopeuttaminen muuttuvaan tilanteeseen (esim. liian maltilliset hinnankorotukset) ei myöskään välttämättä tuota pysyvää tulosta, vaan on mahdollista, että kuluttajat sopeutuvat ajan kuluessa vallitsevaan tilanteeseen. Kuten vuoden 2026 hinnankorotuksesta huomataan, hinta on tehokas ohjauskeno, sillä sen avulla on saatu aikaan tähän saakka merkittävän kulutuksen väheneminen. Lisäksi Lidl'in *muovikassiton päivä* on hyvä konsepti, jonka laajentaminen ajoittain tosittuvaksi valtakunnalliseksi tapahtumaksi voisi herätellä kuluttajia pitämään omaa kassia mukanaan. Kansainvälistä muovikassitonta päivää vietetään yleensä 3 heinäkuuta ja sitä olisi hyvä korostaa enemmän Suomessakin (DOTY 2026.).

Koska tavoitteena on kertakäyttöisistä tuotteista luopuminen tulisi varmistaa, ettei muiden kertakäyttöisten kassivaihtoehtojen kulutus lähde hallitsemattomaan kasvuun. Näin ollen toimenpiteiden tulisi kohdistua myös niihin. Indeksiluvun perusteella muissa kassivaihtoehtoisissa on havaittavissa kasvua. Paperikassien ja kestokassien suhteelliset osuudet kulutusmäärissä ovat silti Suomessa edelleen huomattavasti muovisia kantokasseja alhaisempia. On kuitenkin hyvä huomioida,

että Ruotsissa muovisten kantokassien kulutuksen väheneminen lisäsi paperisten kassien kulutusta lähes yhtä paljon (Lundberg 2023). Tämän vuoksi muiden kassivaihtoehtojen ympäristövaikutukset tulisi arvioida kattavasti. Samaan aikaan rullissa myytävien roskapussien kulutus tulee oletettavasti myös lisääntymään. Tämä mahdollisesti tarkoittaa teoriassa myös muodostuvan jätemäärän kasvua, kuluttajien siirtyessä ostamaan sekä paperi- tai kestokasseja että rullassa myytäviä roskapusseja (Lundberg 2023). Tämän vuoksi uusia toimenpiteitä mietittäessä keskeisessä roolissa on kuluttajien käyttäytymisen muutos.

Ympäristön kannalta kestävin vaihtoehto on se, että kuluttajat oppisivat käyttämään omaa kassia. Tutkimusten perusteella on havaittu, että usein erilaisilla kannustimilla (olivatpahan ne sitten todellisuudessa vaatimattomia tai jopa kuluttajalle taloudellista lisäarvoa tuottamattomia) saadaan usein kulutusta vähennettyä melko tehokkaasti (He ym. 2023). Väliarvioinnissa nostettiin esiin erilaiset kuluttajille suunnatut alennukset tai bonukset, jotka voisivat olla tehokkaita kannustimia vapaaehtoisen green deal -sopimuksen jatkoa suunniteltaessa.

Kestokassien tulisi myös laadultaan ja kestävyydeltään olla sellaisia, että kuluttaja haluaa käyttää niitä toistuvasti, eikä koe tarvetta ostaa jatkuvasti uusia. Erilaisten kestokassien ympäristövaikutuksia tulisi selvittää tarkemmin ja tuloksia hyödyntää viestinnässä. Yksittäisiä kestokasseja on myös havaittu ympäristöstä, mikä ei ole toivottavaa, sillä nimensä mukaisesti niiden oletetaan olevan ympäristössä erittäin pysyviä.

11 Green deal -sopimuksen jatkamisen edellytykset

Vapaaehtoisen green deal -sopimuksen haasteena on, riittävän tiukkojen toimenpiteiden tai sanktioiden määrittäminen juuri niiden vapaaehtoisuuden vuoksi. Lisäksi kaupan alan ollessa elinkeinoelämän toimialoista suurin, kaikkien toimijoiden mukaan saaminen sopimuksen piiriin on mahdotonta. Sopimuksen tulisi kuitenkin kattaa riittävä määrä toimijoita sekä edellyttää vahvaa sitoutumista ja kunnianhimoista tahtotilaa yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Koska muovisten kantokassien vähentämistavoite on asetettu EU-tasolla ja on luonteeltaan varsin tiukka sekä sitova, voidaan vapaaehtoisen sopimuksen soveltuvuudesta olla montaa mieltä. Lähtökohtaisesti kaikkien toimijoiden, olivatpa he mukana sopimuksessa tai eivät, kun tulisi pyrkiä saavuttamaan tämä yhteinen sitova tavoite, etenkin, jos sen saavuttamatta jättämisestä seuraa Suomelle mahdollisia sanktioita.

Vaikka sopimuksen kattavuus on ollut melko hyvä, raportointitavan muutos kuitenkin osoitti, että MARA:n sekä pienempien toimijoiden rooli voi olla varsin merkittävä. Mikäli vapaaehtoista sopimusta päädytään jatkamaan, tulisi sen kattaa vähintään MARA, mutta mahdollisesti myös liikevaihdoltaan alle miljoonan euron toimijoita. MARA:n ja alle miljoonan euron liikevaihdollisten yritysten sekä erikoiskauppojen osuus muovisten kantokassien myynnistä on kuitenkin melko merkittävä, noin 22,5 %. Muovisten kantokassien osalta tilanne on sikäli myös varsin haastava, koska vähennystavoitteet edellyttävät hyvin laajan ihmisjoukon (kuluttajien) käyttäytymisen varsin nopeaa ja radikaalia muutosta. Toteutettavien toimenpiteiden ja viestinnän tulisi olla mahdollisimman yhdenmukaisia, jotta kuluttajat saadaan sitoutettua tavoitteen saavuttamiseen.

Vapaaehtoinen sopimus on toisaalta hyvä työkalu tehostamaan tai täydentämään nykylainsäädännön toimeenpanoa, sillä sen etuna on lainsäädäntöä joustavampi toimintamalli. Vapaaehtoisen sopimuksen avulla voidaan etsiä tehokkaimpia, toimivimpia ja ajankohtaisimpia ratkaisuja tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi (Koivusalo 2023). Vapaaehtoiseen sopimukseen kirjattujen tavoitteiden tulisi olla konkreettisia ja olemassa olevaa lainsäädäntöä kunnianhimoisempia, kuten ne muovisia kantokasseja koskevassa green dealissa ovat olleetkin. Vapaaehtoiseen sopimukseen kirjattujen määrällisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kuitenkin jatkuvaa, pitkäjänteistä ja aktiivista asioiden edistämistä sekä toiminnan seurantaa, jotta voidaan riittävän ajoissa havaita mahdolliset toimenpiteiden

tehostamistarpeet. Vapaaehtoisen sopimuksen ongelmaksi voi toisinaan muodostua myös riittävän selkeiden tavoitteiden, määrällisten indikaattoreiden tai sanktioiden puute.

Loppuarvioinnin perusteella voidaan todeta, että nykymuotoisella vapaaehtoisesella sopimuksella ei saavutettu tavoitteita, minkä perusteella sen jatkamiselle ei ole edellytyksiä. Kuten tässä selvityksessä on tuotu esiin, aiemman sopimuksen voimassaoloaikana tapahtui kuitenkin useita muutoksia, joilla oli osaltaan vaikutusta siihen, miksi tavoitteita ei saavutettu toivottavalla tavalla. Näin ollen perusteita löytyy myös sille, että sopimusta voitaisiin jatkaa tietyin uusin edellytyksin ja muutoksin aiempaan sopimukseen verrattuna. Jatkossa vapaaehtoiseen sopimukseen tulisi asettaa nykyistä konkreettisempia ja tiukempia vähentämistoimenpiteitä sekä seurantaindikaattoreita. Toimijoiden tulisi aktiivisemmin toteuttaa erilaisia pilotointoja tai kokeiluita muovisten kantokassien kulutuksen vähentämiseksi. Aiemmin voimassa olleessa vapaaehtoisessa sopimuksessa suuren painoarvon saaneet viestintä ja kuluttajien neuvonta eivät yksin riitä määrällisten tavoitteiden pysyvään saavuttamiseen. Maksullisuus näyttää vähentäneen kulutusta. Maksullisuudesta saadut tuotot kohdentuvat kuitenkin vain jälleenmyyjille, eivätkä muovisten kantokassien valmistajat saa kompensatiota vähenevästä myynnistä. Jatkossa green dealissa voisi edellyttää muovisten kantokassien hinnankorostuksesta saatavien merkittävien lisätuottojen korvausmerkintää ja ohjaamista muihin tehokkaiksi todettuihin vähentämistoimiin kuten esim. erilaisiin kuluttajille suunnattuihin kannustimiin. Oman kassin mukanaan tuoneiden kuluttajien palkitseminen ylimääräisellä bonuksella tai alennuksella voisi tuoda toivottavia tuloksia. Viestintää voisi osaltaan tehostaa toistuvilla laajemmilla valtakunnallisilla kampanjoilla ja linkittämällä viestintää jo olemassa oleviin kampanjoihin kuten Lidl'in kansainväliseen muovikassiton päivä -konseptiin. Päätös olla myymättä ja tarjoamatta kuluttajille muovisia kantokasseja yhden päivän ajan laajemmin valtakunnallisesti toistuvina kampanjoina voisi olla tehokas tapa herätellä kuluttajia ottamaan oman kassin mukaan.

Kiitokset

Lämmin kiitos seuraavien asiantuntijoiden avusta sekä käydyistä keskusteluista niin väliarvioinnin kuin loppuarvioinnin toteutuksessa; Marja Ola (Kaupan liitto), Ilkka Nieminen (PTY), Maija Peltola (RINKI Oy), Markus Raninen (RINKI Oy), Tuomo Aunola (LVV), Annu Puurula (Lidl), Timo Jäske ja Hannele Dahl-Nevalainen (K-Ryhmä), Terhi Naukkarinen ja Anni Loukaskorpi (S-Ryhmä), Susanna Segercrantz (Stockmann), Mikko Kalmi (Tokmanni), Markus Ranne (K-Supermarket Hertta), Helena Dahlbo (Syke), Petrus Kautto (Syke), Hanna Salmenperä (Syke), Sanna Suikkanen (Syke), Topi Turunen (Syke), Noora Perkola (Syke) sekä Tarja-Riitta Blauberg (YM) ja Salla Koivusalo (YM).

VIITTEET

- Abate, T., G., Elofsson, K. 2024. Environmental taxation of plastic bags and substitutes: Balancing marine pollution and climate change. *Journal of Environmental Management* Volume 35.
- DOTY 2026. Day of the year: International Plastic Bag Free Day.
<https://www.daysoftheyear.com/days/international-plastic-bag-free-day/>
- Fjäder, P. 2023. Muistio Muovikasseja koskevan green dealin väliarviointi (MAGDA). Suomen ympäristökeskus.
- Green deal 2016. Muutos puitesopimukseen kevyiden muovisten kantokassien kulutuksen vähentämiseksi (Muovikassisopimus). Ympäristöministeriö ja Kaupan liitto ry.
- EU 2022, Scoping study to assess the feasibility of further EU measures on waste prevention and implementation of the Plastic Bags Directive. Part II – Implementation of Plastic Bags Directive. Eunomia Research & Consulting Ltd November 2021.
- He, G., Pan, Y., Park, A., Saeada, Y., Tan, E., S. 2023. Reducing single-use cutlery with green nudges: Evidence from China's food-delivery industry. *Science* 381, 1064.
- Koivusalo, S. 2023. Käsikirja green deal –sopimukseen. Ympäristöministeriön sisäinen opas sopimuksen valmisteluun, seurantaan ja hallintaan (luonnos 2.0).
- Lundberg, L. 2023. The Swedish tax on plastic carrier bags in not driving circularity. <https://www.trioworld.com/news-insights/re-thinking-plastic-blog/swedish-tax-on-plastic-carrier-bags>
- Mattila, T., Kujanpää, M., Myllymaa, T., Korhonen, M-R, Soukka, R., Dahlbo, H. 2009. Ostokassien ilmastovaikutusten vähentäminen. *Suomen ympäristö* 2/2009.
- Pitkänen, K., Peltola, T., Onali, A., Heikkilä, W., Fjäder, P. 2025. Miten vähennämme muovikassien kulutusta? Kansalaispoolin ratkaisut ja suositukset. PlastLIFE -projekti.
- Suomen Pakkauskieerrätys RINKI Oy 2024. Muovisten kantokassien käyttömäärät 2023.
- Talousarvioesitys 2026. 08. Eräiden juomapakkausten valmistevero sekä Jätevero.

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Muovisten kantokassien maahantuontiin sekä tuotantoon kohdistuvat taloudelliset ohjauskeinot (EU 2022).

Maa	Maksun määritelmä	Maksun suuruus	Poikkeukset
Tanska	muovisten kantokassien tuottajille ja maahantuojille suunnattu vero	-	kahvattomat <15 m:n muoviset kantokassit, lisäksi >30 µm:n kassien ilmaisjakelu (ml. > 50 µm:n kassit) on kielletty
Kroatia	muovisten kantokassien tuottajille ja maahantuojille suunnattu ympäristönsuojelu- ja energiatehokkuusvero	0,20 €/kg markkinoille saatettuja muovisia kantokasseja	hygieniasyistä käytetyt erittäin ohuet muoviset kantokassit, joissa tulee kuitenkin lukea ”käytä kasseja säästeliäästi”
Unkari	ympäristötuotemaksu, joka on ympäristöveron ja EPR lisenssimaksun yhdistelmä	noin 2,5 €/kg markkinoille saatettuja muovisia kantokasseja	-
Latvia	muovisten kantokassien valmistajille ja maahantuojille suunnattu luonnonvaravero	4,8 €/kg markkinoille saatettuja muovisia kantokasseja	veroista voi vapautua rekisteröitymällä tai järjestämällä itse jätehuollon
Slovenia	muovisten kantokassien valmistajille sekä maahantuojille kohdistettu ympäristövero	-	-
Ruotsi	vero muovisten kantokassien tuottajille ja maahantuojille	0,25 €/kpl ja < 15 µm:n pusseille 0,025 €/kpl	-

Liitetaulukko 2. Muovisten kantokassien hinnat eri Euroopan maissa (EU 2022).

Maa	Muovisten kantokassien keskimääräinen hinta (€)
Norja	0,18*
Kypros	0,06
Kreikka	0,07
Iso-Britannia	0,10
Irlanti	0,22
Puola	0,23
Portugal	0,10
Tanska	0,54
Kroatia	0,04–0,13
Latvia	0,02–0,05
Liettua	0,01
Viro	0,15–0,25
Suomi	0,50–0,59
Ruotsi	0,57–0,59

* jälleenmyyjä koskeva vapaaehtoinen sopimus maksaa myydyistä muovisista kantokasseista 0,044 €/kpl

Muita muovisista kantokasseista perittäviä maksuja ovat lähinnä tuottajille ja maahantuojille tai kuluttajille suunnatut erilaiset maksut tai verot (liitetaulukko 3).

Liitetaulukko 3. Muut muovisista kantokasseista perittävät maksut ja verot (EU 2022).

Maa	Maksun määritelmä	Poikkeukset
Bulgaria	tuottajan/maahantuojan maksu < 25 µm:n kasseille 0,28 €/kpl	pl. erittäin ohuet muoviset kantokassit sekä standardin EN 13432 mukaiset kompostoituvat ohuet muoviset kantokassit sekä >25 µm:n minimikokovaatimukset täyttävät muovikassit, joissa on merkintä monikäyttöisyydestä
Kreikka	kansallinen ympäristövero 0,07 €/kpl	pl. erittäin ohuen muoviset kantokassit < 15 µm, standardin EN13423 mukaiset biopohjaiset tai biohajoavat muoviset kantokassit sekä ulkona tai kioskillä myytävälle tuotteille tarjolla olevat kevyet muoviset kantokassit. Lisäksi > 50 µm:n paksuiset muovikassit, mutta niitä ei tule jakaa ilmaiseksi
Portugal	kuluttajille suunnattu vero 0,08 €/kpl+ alv	pl. erittäin ohuet muoviset kantokassit < 15 µm, joita käytetään hygieniasyistä tai irtoruuun myynnissä
Liettua	kuluttajille suunnattu vero 0,01 €/kpl	-

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

ISBN: 978-952-361-276-1 PDF
ISSN: 2490-1024 PDF